

TA'LIM SIFATINI BAHOLASH MEZONLARINING TAHLILI

Mahmudov G'.B

Navoiy davlat konchilik va texnologiyalar universiteti dotsenti

Mehmonova N.K

Osiyo xalqaro universiteti magistri

Annotatsiya: Ushbu maqolada ta'lim sifati tushunchasi, uning nazariy asoslari hamda ta'lim sifatini baholash mezonlari tahlil qilinadi. Zamonaviy ta'lim tizimida ta'lim sifatini aniqlash va baholashning ahamiyati yoritilib, kompetensiyaviy yondashuv, ta'lim natijalari va monitoring mexanizmlarining o'rni ochib beriladi. Shuningdek, xalqaro tajribalar asosida ta'lim sifatini baholashning samarali usullari ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: ta'lim sifati, baholash mezonlari, kompetensiya, ta'lim samaradorligi, monitoring, reyting tizimi.

АНАЛИЗ КРИТЕРИЕВ ОЦЕНКИ КАЧЕСТВА ОБРАЗОВАНИЯ

Махмудов Г.Б

Доцент, Навоийский государственный горно-технический университет

Мехмонова Н.К

Магистр, Азиатский международный университет

Аннотация: В данной статье анализируется концепция качества образования, ее теоретические основы и критерии оценки качества образования. Подчеркивается важность определения и оценки качества образования в современной системе образования, раскрывается роль компетентностного подхода, образовательных результатов и механизмов мониторинга. Также рассматриваются эффективные методы оценки качества образования на основе международного опыта.

Ключевые слова: качество образования, критерии оценки, компетентность, эффективность образования, мониторинг, рейтинговая система.

ANALYSIS OF EDUCATION QUALITY ASSESSMENT CRITERIA

Makhmudov G.B

Associate Professor, Navoi State University of Mining and Technologies

Mekhmonova N.K

Master's Degree, Asian International University

Abstract: This article analyzes the concept of education quality, its theoretical foundations, and the criteria for assessing education quality. It emphasizes the importance of defining and assessing education quality in the modern education system, and explores

the role of a competency-based approach, educational outcomes, and monitoring mechanisms. Effective methods for assessing education quality based on international experience are also discussed.

Keywords: *education quality, assessment criteria, competency, educational effectiveness, monitoring, rating system.*

KIRISH

Bugungi kunda ta'lim tizimini takomillashtirish va uning sifatini oshirish har bir davlatning ustuvor vazifalaridan biri hisoblanadi [1]. Ta'lim sifati jamiyatning intellektual salohiyati, iqtisodiy rivojlanishi va raqobatbardosh kadrlar tayyorlash jarayonida muhim rol o'ynaydi. Shu bois ta'lim sifatini baholash masalasi ilmiy va amaliy jihatdan dolzarb hisoblanadi.

Ta'lim sifatini baholash orqali o'quv jarayonining samaradorligi, ta'lim oluvchilarning bilim, ko'nikma va kompetensiyalari darajasi aniqlanadi. Zamonaviy ta'lim tizimida ushbu jarayon faqat bilimlarni tekshirish bilan cheklanmay, balki shaxsning har tomonlama rivojlanishini baholashga qaratiladi.

Ta'lim sifati — bu ta'lim jarayoni va natijalarining davlat ta'lim standartlari, jamiyat ehtiyojlari hamda mehnat bozori talablariga muvofiqligini ifodalovchi ko'rsatkich sanaladi. Pedagogik nazariyada ta'lim sifati bilimlarning mustahkamligi, amaliy qo'llanilishi va kompetensiyalar shakllanishi bilan belgilanadi.

Metodologiya. Nazariy jihatdan ta'lim sifati pedagogika, ta'lim menejmenti va psixologiya fanlari bilan uzviy bog'liq bo'lib, u ta'lim mazmuni, metodlari, o'qituvchi malakasi va ta'lim muhiti orqali ta'minlanadi.

Ta'lim sifati tushunchasining nazariy asoslari pedagogika [2], psixologiya va ta'lim menejmenti [3] fanlari bilan uzviy bog'liqdir. Ta'lim sifati, avvalo, ta'lim jarayonining maqsadi, mazmuni, metodlari va natijalari o'rtasidagi uzviy bog'liqlik orqali namoyon bo'ladi. Pedagogik nazariyada ta'lim sifati shaxsning bilim, ko'nikma, malaka va kompetensiyalarining shakllanish darajasi bilan belgilanadi.

Ta'lim sifatini nazariy jihatdan talqin etishda bir qator yondashuvlar mavjud. Jumladan, tizimli yondashuv ta'limni murakkab ijtimoiy-pedagogik tizim sifatida ko'rib, unda kirish (resurslar), jarayon (o'qitish va o'qish) va chiqish (natijalar) unsurlarining o'zaro aloqadorligini tahlil qiladi. Tizimli yondashuv doirasida ta'lim sifati faqat yakuniy natijalar emas, balki jarayon samaradorligi bilan ham belgilanadi [4]. Shuningdek, kompetensiyaviy yondashuv ta'lim natijalarini faqat nazariy bilimlar emas, balki amaliy faoliyatda qo'llay olish qobiliyati orqali baholashni ko'zda tutadi [5]. Ushbu yondashuv zamonaviy ta'limda shaxsning muammolarni yechish, mustaqil fikrlash, muloqotga kirisha olish va jamoada ishlash kabi umumkasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishga alohida e'tibor qaratadi [6].

Konstruktraviy yondashuv esa ta'lim sifatini o'quvchining faol bilish jarayoni bilan bog'laydi. Ushbu yondashuvga ko'ra, bilim tayyor holda berilmaydi, balki o'quvchi tomonidan mustaqil ravishda quriladi. Shuning uchun ham ta'lim sifatini oshirishda

interfaol metodlar, muammoli o'qitish va loyihaviy ta'lim texnologiyalaridan foydalanish muhim hisoblanadi.

Ta'lim sifati nazariyasida umumqabul qilingan modellardan biri bu "kirish-jarayon-natija" modeli bo'lib, unda ta'lim sifatiga ta'sir etuvchi omillar kompleks tarzda ko'rib chiqiladi. Kirish bosqichida o'quvchilar kontingenti, o'qituvchilar malakasi, moddiy-texnik baza va axborot resurslari e'tiborga olinadi. Jarayon bosqichida o'qitish metodlari, didaktik ta'minoti va boshqaruv mexanizmlari tahlil qilinadi. Natija bosqichida esa bilim, ko'nikma va kompetensiyalar darajasi, shuningdek, bitiruvchilarning mehnat bozorida o'z o'rnini topa olishi baholanadi. Shu bilan birga, ta'lim sifatini boshqarishda umumiy sifat menejmenti tamoyillarini qo'llash muhim ahamiyatga ega. Umumiy sifat menejmenti tamoyillari asosida ta'lim jarayonida uzluksiz takomillashtirish, manfaatdor tomonlar bilan hamkorlik va natijaga yo'naltirilganlikka erishiladi. Mazkur yondashuv ta'lim muassasalarida sifat madaniyatini shakllantirishga xizmat qiladi. Yuqoridagilardan kelib chiqib aytish mumkinki, ta'lim sifati tushunchasi ko'p qirrali bo'lib, u nafaqat bilimlarning miqdoriy ko'rsatkichlari, balki ta'lim jarayonining mazmuni, tashkiliy-uslubiy ta'minoti va shaxsiy rivojlanish imkoniyatlari bilan ham belgilanadi. Shu sababli ta'lim sifatining nazariy asoslarini chuqur o'rganish, zamonaviy pedagogik yondashuvlarni amaliyotga tatbiq etish dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Ta'lim sifatini baholashda quyidagi asosiy mezonlar muhim hisoblanadi:

Birinchidan – bilim va kompetensiyalar darajasi. Ta'lim oluvchilarning nazariy bilimlari, amaliy ko'nikmalari va mustaqil fikrlash qobiliyati baholanadi.

Ikkinchidan – o'quv jarayonining samaradorligi. Ta'lim metodlari, innovatsion texnologiyalardan foydalanish va ta'lim jarayonining tashkil etilishi tahlil qilinadi.

Uchinchidan – o'qituvchilar malakasi. Pedagoglarning kasbiy tayyorgarligi, metodik mahorati va doimiy rivojlanishi ta'lim sifatiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

To'rtinchidan – ta'lim muhiti va resurslar. Moddiy-texnik baza, axborot-resurslar va raqamli ta'lim vositalarining mavjudligi muhim mezon hisoblanadi.

Ta'lim sifatini baholashda bir qator aniq va tizimli mezonlardan foydalaniladi. Ushbu mezonlar ta'lim jarayonining barcha bosqichlarini qamrab oladi va natijalarni obyektiv baholash imkonini beradi.

Ta'lim sifatini baholash mezonlari

1-jadval

№	Baholash mezonlari	Mazmuni	O'zbekiston ta'lim tizimidagi misol
1	Bilim va kompetensiyalar	Nazariy bilim, amaliy ko'nikma va kompetensiyalar darajasi	DTS asosida yakuniy nazorat va attestatsiyalar
2	O'quv jarayoni samaradorligi	Dars metodlari, interfaol texnologiyalar	STEAM, kredit-modul tizimi
3	Pedagog kadrlar salohiyati	O'qituvchilarning malaka va tajribasi	Malaka oshirish va attestatsiya tizimi
4	Ta'lim muhiti va resurslar	Moddiy-texnik baza, AKT	Raqamli ta'lim platformalari (HEMIS, Moodle)

5	Ta'lim natijalari monitoringi	Doimiy tahlil va nazorat	Reyting va ichki audit tizimlari
---	-------------------------------	--------------------------	----------------------------------

Xalqaro tajribada ta'lim sifatini baholash. Xalqaro miqyosda ta'lim sifatini baholash PISA, TIMSS, PIRLS kabi dasturlar orqali amalga oshiriladi. Ushbu baholash tizimlari o'quvchilarning funksional savodxonligi va real hayotdagi muammolarni hal qilish qobiliyatini aniqlashga qaratilgan. Mazkur tajribalar ta'lim sifatini oshirishda ochiqlik, taqqoslash va doimiy takomillashtirish tamoyillarining muhimligini ko'rsatadi.

O'zbekiston ta'lim tizimida ta'lim sifatini baholash tajribasi. O'zbekiston Respublikasida ta'lim sifatini oshirish va baholash masalasi davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. So'nggi yillarda ta'lim tizimida kompetensiyaviy yondashuv, kredit-modul tizimi va raqamli baholash mexanizmlari joriy etilmoqda.

Umum ta'lim maktablarida ta'lim sifati davlat ta'lim standartlari, milliy baholash tizimi va xalqaro tadqiqotlarda ishtirok etish orqali baholanadi. O'zbekistonning PISA va TIMSS dasturlarida ishtiroki ta'lim sifatini xalqaro mezonlar asosida tahlil qilish imkonini bermoqda.

Oliy ta'lim tizimida esa HEMIS axborot tizimi orqali talabalar bilimni baholash, reyting asosida nazorat qilish va ta'lim jarayonini monitoring qilish yo'lga qo'yilgan.

Xulosa qilib aytganda, ta'lim sifati tushunchasi va uni baholash mezonlari zamonaviy ta'lim tizimining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Ta'lim sifatini obyektiv va tizimli baholash orqali ta'lim jarayonini takomillashtirish, raqobatbardosh kadrlar tayyorlash va jamiyatning barqaror rivojlanishini ta'minlash mumkin. Shu bois ta'lim sifatini baholashning ilmiy asoslarini chuqur o'rganish va amaliyotga tatbiq etish dolzarb vazifa bo'lib qolmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat — yengilmas kuch. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
2. Zunnunov A. Pedagogika nazariyasi. – Toshkent: O'qituvchi, 2019.
3. Abdullayeva Sh. Ta'lim sifatini boshqarish asoslari. – Toshkent: Fan, 2020.
4. UNESCO. Global Education Monitoring Report. – Paris, 2021.
5. Boltaboyev M. Ta'limda baholash tizimi. // Pedagogika jurnali, 2020. – №3. – B. 45–50.
6. Rustamova D. Kompetensiyaviy yondashuv va ta'lim sifati. // Ilmiy axborotnoma, 2021. – №2. – B. 76–81.